

Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie
M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Posudek oponenta diplomové práce

Název práce: **Komparace vybraných koncepcí socioekonomických alternativ**

Autor/autorka: **Lukáš Ulrych**

Vedoucí práce: PhDr. Josef Straceny, CSc.

Oponent práce: Mgr. Tomáš Samek, M.A., Ph.D.

Studijní obor: D-ZSV

Diplomová práce Lukáše Ulrycha zkoumá vybraná alternativní socioekonomická uspořádání lidské společnosti z hlediska míry jejich ekonomické demokracie, z hlediska politického systému a konečně z hlediska způsobů odměňování, které dominují v jednotlivých autorem srovnávaných koncepcích. Těmito koncepcemi jsou Schweickartův projekt tržního socialismu, Cottrellův a Cockshottův projekt kybersocialismu a Albertův projekt partekonu neboli participativní ekonomiky. Bylo by omylem vnímat tuto práci pouze jako praktické cvičení v utopickém myšlení. Je cenným dokladem autorovy odvahy přemýšlet o lepším světě jako o možném. Po pádu minulého režimu se u nás dlouho takové úvahy považovaly div ne za svatokrádežné, neboť nastoupilo téměř všeobecné přesvědčení, že nejlepší svět je pouze jeden – ten, ve kterém žijeme – a že jakékoli úvahy o jeho zlepšování *en gross* zavánějí potenciálním totalitarismem. Je skvělé, že jsme se od tohoto strašáka již dokázali osvobodit a že si nezakazujeme úvahy o tom, jak léčit bolavý svět, v němž nám jest žítí.

Práce nezasluhuje pochvalu jen za odvalu k politické imaginaci, ale i za to, že chce tuto imaginaci praktikovat nikoli jako neurčité snění, nýbrž jako zcela konkrétní hodnocení dílčích, praktických stránek života ve společnosti, jak si ji představují výše zmínění autoři.

Stať je strukturovaná logicky a přehledně: v první části autor představuje jednotlivé socioekonomické modely tím, že poměrně důkladně analyzuje jejich základní definiční rysy: nejprve model ekonomické demokracie, pro nějž jako synonyma používá označení „tržní socialismus“, poté kybersocialismus a nakonec partekon. Všimá si přitom silných a slabých stránek jednotlivých modelů, a zejména v případě posledního z nich dokonce domýšlí ty stránky, o nichž se Michael Albert sám explicitně nezmiňuje. Druhá část práce představuje systematickou komparaci všech tří modelů z hledisek, která již byla jmenována.

Po formální stránce je práce vcelku v pořádku; autor se vyjadřuje logicky a jasně, jazyk i styl jsou dobré, jen vzácně v textu najdeme překlep nebo gramatickou chybu. Adjektivum „weberiánský“ je jazykový anglicismus („Weberian“) – správný český tvar je „weberovský“, ovšem této chyby se dopouštějí i někteří jazykově ne vždy zdatní čeští sociologové, těžko ji tedy mít za zlé diplomantovi, který ji patrně pouze od nich převzal. Za podstatnější nedostatek považuji jistou terminologickou rozkolísanost: např. o minulém režimu hovoří autor na str. 8 jako o „sovětském komunismu“, ale již o dvě strany dál ho bez dalšího vysvětlení nazývá „státním kapitalismem sovětského typu“: obě označení jsou možná a mají své zastánce i odpůrce, ale autor by měl být terminologicky konzistentní, neboť nejde o sémanticky neutrální volbu mezi libovolně zaměnitelnými termíny. Naopak oceňuji autorovu snahu korigovat slovenský překlad Schweickarta porovnáním s anglickým originálem

(„zaměstnanecká samospráva“ versus „samospráva pracujících“) – zde je snaha o názvoslovnou čistotu příkladná, i když by o diplomantem zvoleném řešení jistě šlo diskutovat: překládat anglické „worker“ je v mnoha kontextech vskutku obtížné, nechceme-li se dopouštět interkulturních sémantických posunů.

Citační disciplína je dobrá – až na jediný případ, který jsem zaznamenal: dílo citované ve stati (Hejduk, Smejkalová, Špidla – str. 8) chybí v závěrečné bibliografii.

Obsahově mám možná nejzávažnější výhradu k rozhodnutí, které je uvedeno na str. 68 – nechtěná symbolika toho čísla jistě nebyla autorským záměrem. Autor zde o komparaci jednotlivých socioekonomických koncepcí říká, že „[v] jejím rámci nebudeme posuzovat uskutečnitelnost daných koncepcí, ale místo toho budeme vycházet z předpokladu, že jsou uskutečnitelné a budou fungovat tak, jak autoři předpokládají.“ Chápu, že poměřovat uskutečnitelnost jednotlivých modelů by bylo krajně obtížné a vyžadovalo by dílo daleko většího rozsahu, než je diplomová práce. V tom je toto rozhodnutí správné. Přesto si myslím, že odbýt tento závažný aspekt věci jedinou větou a nevěnovat mu aspoň odstavec, který by *odůvodnil* takové rozhodnutí, je slabinou textu: vždyť srovnáváme-li nejlepší světy, aniž nás zajímá, nakolik jsou tyto světy vůbec možné, nutně to vede k otázce, zda nejde o pouhé porovnávání toho, kdo dokáže vymyslet nejrůžovější pohádku – neboť míru uskutečnitelnosti jsme jako hodnotící kritérium odmítli vzít v potaz. To pak celkovému vyznění zákonitě ubírá na přesvědčivosti: co je platné, vyjde-li z komparace ten nebo onen model jako nejlepší, když je zároveň možné, že je třeba ten nejméně uskutečnitelný a tudíž je pouhou nádhernou fikcí. Modelování společností nelze redukovat na jakési matematické modelování *in abstracto* – anebo lze, ovšem za určitou cenu, kterou autor má jasně přiznat a v práci aspoň stručně reflektovat. Taková, aspoň letmo načrtnutá reflexe mi v jinak velmi pěkné a inspirativní diplomové práci Lukáše Ulrycha chybí, třebaže jde o text podle mého přesvědčení velmi nadprůměrný a hodný vysokého ocenění ze všech důvodů, které jsem popsal.

Závěr:

Celkově předkládaná diplomová práce představuje smělý a v mnoha směrech podnětný pokus o komparaci různých verzí světa a je v řadě ohledů – vzdor popsáním výtkám – vynikající. Závěrečná práce nepochybně splňuje podmínky kladené na závěrečné práce v příslušném oboru. Doporučuji ji k obhajobě.

Náměty k rozpravě:

1. Porovnáváme-li různé verze lepších světů, má ontologická otázka, nakolik jsou tyto světy možné, důležitý etický rozměr. Proč?
2. Jak by byla v systému kybersocialistické přímé demokracie garantována ochrana menšin; který z uvedených tří modelů společnosti je v tomto ohledu možná nejdokonalejší?